

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

G. Cornelii Taciti, equitis Romani, scriptoris gravissimi, Liber De Germania:
à mendis quamplurimis purgatus, & locis aliquot transpositus novisque
interpunctionibus in verum sensum distinctus; Per ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

QUO PUS hoc nostrum, amice lector, quod de antiqua Germaniâ conscriptum imus, quamquam multo superiora Taciti ævo, multoque inferiora tempora complectatur; tamen quia plurimâ ex parte quasi commentarius est perpetuus ad ejus librum, quem de Germaniâ situ ac populis, deque Germanorum origine ac moribus composuit; integrum eum librum huc adponere consilium fuit. Is uti antehac ab aliis interpretibus haud satis intellectus; sic etiam illa, quæ passim in eo à librariis corrupta erant, perperam correctâ sunt: ac sæpe ipsa oratio in contrarium, sæpiissime in diversum sensum distincta. Nos eam fecimus emendationem, easque addidimus interpunctiones, quas rerum verus posebat sensus. Tu vale, & nostris hisce laboribus felix latuque fruere.

G. CORNELII TACITI,
equis Romani, scriptoris gravissimi,

LIBER DE GERMANIA:

à mendis quamplurimis purgatus, & locis aliquot transpositus
novisque interpunctionibus in verum sensum distinctus;

PER PHILIPPUM CLUVERIUM.

Adjecta est ex adverso ejusdem libri editio LIPSIANA.

EDITIO CLUVERIANA.

GERMANIA omnis à Gallis Rhætiisque & Pannoniis Rheno ac Danubio fluminibus, à Sarmatis Dacisque mutuo metu aut montibus separatur: cetera Oceanus ambit, latos sinus & insularum immensa spatia complectens; nuper cognitis quibusdam gentibus ac regibus, quos bellum aperuit. Rhenus Rhæticarum Alpium inaccesso ac præcipiti vertice ortus, modico flexu in occidentem versus, septentrionali oceano miscetur. Danubius, molli & clementer edito montis Abnobæ jugo effusus, plures populos adit, donec in Ponticum mare sex meatibus erumpat. septimum enim os paludibus hauritur. Ipsos Germanos indigenas crediderim, minimeque aliarum gentium adventibus & hospitibus mixtos. quia nec terrâ olim, sed classibus advehebantur, qui mutare sedes quærebant; & immensus ultra, utque sic dixerim, adversus oceanus raris ab orbe nostro navibus aditur. Quis porro, præter periculum horridi & ignoti maris, Asiâ aut Africâ aut Italiâ relicta, Germaniam peteret; informem terris, asperam caelo, tristem cultu aspectuque, nisi si patria sit. Celebrant carminibus antiquis (quod unum apud illos memoriæ & annalium genus est) TUITONEM deum, terrâ editum, & filium MANNUM, originem gentis conditoresque. Manno tris filios assignant: è quorum nominibus proximi oceano Ingevones, medii Herminones, ceteri Istævones vocentur. Quidam autem, licentiâ vetustatis, plureis deo ortos, pluresque gentis appellationes, Marfos, Gambrivios, Svevos, Vandalios affirmant: eaque vera & antiqua nomina. ceterum GERMANIÆ vocabulum recens, & nuper additum. quoniam qui primi Rhenum transgressi Gallos expulerint, nunc Tungri, nunc Germani vocati sint. ita nationis nomen, non gentis, evaluisse paulatim; ut omnes primum victores à victis ob metum, mox à se ipsis invento nomine vocarentur. Fuisse apud eos & Herculem memorant, primumque omnium virorum fortium ituri in prælia canunt. Sunt illis hæc quoque carmina, quorum relatu, quem barditum vocant, accendunt animos; futuræque pugnæ fortunam ipso cantu augurantur. terrent enim, trepidantve, prout sonuit acies. nec tam vocis ille, quam virtutis concentus videtur. affectatur præcipue

EDITIO LIPSIANA.

GERMANIA omnis à Gallis Rhætiisq, & Pannoniis, Rheno & Danubio fluminibus; à Sarmatis Daciisq, mutuo metu aut montibus separatur. Cetera Oceanus ambit, latos sinus & insularum immensa spatia complectens, nuper cognitis quibusdam gentibus ac regibus, quos bellum aperuit. Rhenus Rhæticarum Alpium inaccesso ac præcipiti vertice ortus, modico flexu in occidentem versus, septentrionali Oceano miscetur. Danubius molli & clementer edito montis Abnobæ jugo effusus, plures populos adit, donec in Ponticum mare sex meatibus erumpat. septimum enim os paludibus hauritur. Ipsos Germanos indigenas crediderim, minimeque aliarum gentium adventibus & hospitibus mixtos: quia nec terrâ olim, sed classibus advehebantur qui mutare sedes quærebant: & immensus ultra, utque sic dixerim, adversus Oceanus raris ab orbe nostro navibus aditur. Quis porro præter periculum horridi & ignoti maris, Asiâ, aut Africâ, aut Italiâ relicta Germaniam peteret; informem terris, asperam caelo, tristem cultu aspectuque, nisi si patria sit. Celebrant carminibus antiquis (quod unum apud illos memoria & annalium genus est) Tuitonem deum terrâ editum & filium Mannum, originem gentis conditoresque. Manno tris filios assignant, è quorum nominibus proximi oceano Ingevones, medii Herminones, ceteri Istævones vocentur. Quidam autem licentiâ vetustatis plureis deo ortos, pluresque gentis appellationes, Marfos, Gambrivios, Svevos, Vandalios affirmant: eaque vera & antiqua nomina. ceterum Germania vocabulum recens, & nuper ^{*Lego, audi-} additum: quoniam qui primi Rhenum transgressi Gallos expulerint, nunc Tungri, nunc Germani vocati sint. ita nationis nomen, non gentis evaluisse paulatim, ut omnes primum à victore ob metum, mox à seipsis invento nomine Germani vocarentur. Fuisse apud eos & Herculem memorant, primumque omnium virorum fortium. Ituri in prælia canunt. Sunt illis hæc quoque carmina, quorum relatu, quem barditum vocant, accendunt animos; futuræque pugnæ fortunam ipso cantu augurantur. terrent enim, trepidantve, prout sonuit acies. Nec tam vocis ille, quam virtutis concentus videtur. affectatur præcipue

*** asperitas

asperitas soni, & fractum murmur, objectis ad os scutis, quò plenior & gravior vox repercussu intumescat. Ceterum & Vlixem quidam opinantur longo illo & fabuloso errore in hunc Oceanum delatum, adisse Germania terras, Asciburgiumque, quod in ripâ Rheni situm hodieque incolitur, ab illo constitutum, nominatumque Ἀσκιβύργιον. Aram quinetiam Vlixii consecratam, adjecto Laërta patris nomine, eodem loco olim repertam: monumentaque, & tumulos quosdam Græcis litteris inscriptos in confinio Germania Rhatique adhuc extare, qua neque confirmare argumentis, neque refellere in animo est: ex ingenio suo quisq; demat vel addat fidem. Ipse eorum opinionibus accedo, qui Germania ^{* Redundat.} populos nullis [* alius] aliarum nationum connubiis infectos, propriam & sinceram & tantum sui similem gentem existisse arbitrantur. Unde habitus quoq; corporum, quamquam in tanto hominum numero, idem omnibus: truces & cærulei oculi, rutila coma, magna corpora, & tantum ad impetum valida. laboris atque operum non eadem patientia: minimèq; sitim æstumq; tolerare, frigora atq; inædium calo solove assueverunt. Terra etsi aliquanto specie differt, in uniuersum tamen aut silvis horrida, aut paludibus fœda: humidior quàm Gallias, ventosior quàm Noricum ac Pannoniam aspiciat: satis ferax, frugiferarum arborum impatiens, pecorum secunda, sed ^{* plerumque.} plerumque improcera. ne armentis quidem suis honor, aut gloria frontis, numero gaudent. eaq; sola & gratissima opes sunt. Argentum & aurum propitii an irati dii negaverint, dubito. Nec tamen affirmaverim, nullam Germania venam argentum aurumve gignere, quis enim scrutatus est: possessione & usu haut perinde afficiuntur. Est videre apud illos argentea vasa, legatis & principibus eorum muneri data, non in aliâ vilitate, quàm qua humo finguntur: quamquam proximi ob usum commerciorum aurum & argentum in pretio habent, formasq; quasdam nostræ pecuniæ agnoscunt, atque eligunt: interiores simplicius & antiquius permutacione mercium utuntur. Pecuniam probant veterem & diu notam, Seratos, Bigatosque. Argentum quoque magis quam aurum sequuntur, nullâ affectione animi, sed quia numerus argenteorum faciliori usui est promiscua ac vilia mercantibus. Ne ferrum quidem superest, sicut ex genere telorum colligitur: Rari gladii aut majoribus lanceis utuntur. hastas vel ipsorum vocabulo frameas gerunt, angusto & brevi ferro, sed ita acri & ad usum habili, ut eodem telo, prout ratio poscit, vel cominus vel eminus pugnent. & eques quidem scuto frameaque contentus est. pedites & missilia spargunt, pluraq; singuli, atque in immensum vibrant, nudi, aut sagulo leves. Nulla cultus jaçtatio: scuta tantum lectissimis coloribus distinguunt. paucis lorica: vix uni alterive cassis aut galea. Equi non formâ, non velocitate conspiciuntur, sed nec variare gyros in morem nostrum docentur. In rectum aut uno flexu dextros agunt, ita conjuncto orbe, ut nemo posterior sit. In uniuersum æstimant, plus penes peditem roboris: eoque mixti præliantur, aptâ & congruente ad equestrem pugnam velocitate peditem, quos ex omni iuventute dilectos ante aciem locant. Definitur & numerus: centeni ex singulis pagis sunt: idque ipsum inter suos vocantur. & quod primò numerus fuit, jam nomen & honor est. Acies per cuneos componitur. Cedere loco, dummodò rursus instes, consilii quàm formidinis arbitrantur. Corpora suorum etiam in dubiis præliis referunt. Scutum reliquisse præcipuum flagitium. nec aut sacris adesse, aut concilium inire ignominioso fas. multique superstites bellorum, infamiam laqueo finierunt. Reges ex nobi-

asperitas soni, & fractum murmur; objectis ad os scutis, quò plenior & gravior vox repercussu intumescat. Ceterum & Vlixem quidam opinantur, longo illo & fabuloso errore in hunc oceanum delatum, adisse Germania terras; Asciburgiumque, quod, in ripâ Rheni situm, hodieque incolitur, ab illo constitutum, nominatumque Ἀσκιβύργιον. aram quin etiam, Vlixii consecratam, adjecto Laërtae patris nomine, eodem loco olim repertam. monumentaque & tumulos quosdam Græcis litteris inscriptos, in confinio Germania Rhatiaq; adhuc extare. quæ neque confirmare argumentis, neque refellere in animo est: ex ingenio suo quisq; demat vel addat fidem. Ipse eorum opinionibus accedo, qui Germania populos, nullis aliarum connubiis infectos, propriam & tantum sui similem gentem existisse arbitrantur. unde habitus quoq; corporum, quamquam in tanto hominum numero, idem omnibus: truces & cærulei oculi, rutilæ comæ, magna corpora, & tantum ad impetum valida. laboris atq; operum non eadem patientia: minimèque sitim æstumque tolerare, frigora atque inædium cælo solove assueverunt. Terra etsi aliquando specie differt, in uniuersum tamen aut silvis horrida, aut paludibus fœda: humilior, quàm Gallias, verticosior, quàm Noricum ac Pannoniam aspiciat: sati ferax, frugiferarum arborum impatiens; pecorum secunda, sed plerumque improcera. ne armentis quidem suis honor, aut gloria frontis: numero gaudent. eaq; solæ & gratissimæ opes sunt. Argentum & aurum propitii, an irati dii negaverint, dubito. nec tamen affirmaverim, nullam Germania venam argentum aurumve gignere: quis enim scrutatus est? possessione & usu haut perinde afficiuntur. est videre apud illos argentea vasa, legatis & principibus eorum muneri data, non in aliâ vilitate, quàm quæ humo finguntur. quamquam proximi, ob usum commerciorum, aurum & argentum in pretio habent: formasque quasdam nostræ pecuniæ agnoscunt, atque eligunt. interiores simplicius & antiquius, permutacione mercium utuntur. Pecuniam probant veterem, & diu notam, Seratos, Bigatosque. argentum quoque magis, quàm aurum, sequuntur: nullâ affectione animi; sed quia numerus argenteorum faciliori usui est promiscua ac vilia mercantibus. Ne ferrum quidem superest: sicut ex genere telorum colligitur. Rari gladii aut majoribus lanceis utuntur. hastas, vel ipsorum vocabulo frameas, gerunt; angusto & brevi ferro, sed ita acri, & ad usum habili, ut eodem telo, prout ratio poscit, vel cominus vel eminus pugnent. Et eques quidem scuto frameaque contentus est: pedites & missilia spargunt; pluraque singuli, atque in immensum vibrant, nudi, aut sagulo leves. Nulla cultus jaçtatio: scuta tantum lectissimis coloribus distinguunt. paucis lorica: vix uni alterive cassis, aut galea. Equi non forma, non velocitate conspiciuntur: sed nec variare gyros, in morem nostrum, docentur. in rectum aut uno flexu dextros agunt; ita conjuncto orbe, ut nemo posterior sit. In uniuersum æstimant, plus penes peditem roboris. eoque mixti præliantur: aptâ & congruente ad equestrem pugnam velocitate peditem; quos, ex omni iuventute dilectos, ante aciem locant. definitur & numerus; centeni ex singulis pagis sunt. idque ipsum inter suos vocantur: & quod primò numerus fuit, jam nomen & honor est. Acies per cuneos componitur. Cedere loco, dummodò rursus instes, consilii quàm formidinis arbitrantur. Corpora suorum etiam in dubiis præliis referunt. Scutum reliquisse, præcipuum flagitium. nec aut sacris adesse aut concilium inire ignominioso fas. multique superstites bellorum, infamiam laqueo finierunt. Reges ex nobilitate

litate, duces ex virtute sumunt. Nec regibus infinita aut libera potestas; & duces exemplo potius, quam imperio, si promti, si conspicui, si ante aciem agant, admiratione præfunt. ceterum neque animadvertere, neque vincere, neque verberare quidem nisi sacerdotibus permissum: non quasi in pœnam, nec ducis iussu; sed velut deo imperante, quem adesse bellantibus credunt. Effigiesque & signa quædam, detracta lucis, in prælium ferunt. quodque præcipuum fortitudinis incitamentum est, non casus, nec fortuita conglobatio turmam aut cuneum facit; sed familiæ & propinquitates: & in proximo pignora; unde feminarum ululatus audiri, unde vagitus infantium. hi cuique sanctissimi testes, hi maximi laudatores. ad matres, ad conjuges vulnera ferunt. nec illæ numerare aut exfugere plagas pavent. cibosque & hortamina pugnantibus gestant. Memoriae proditur, quasdam acies, inclinatas jam & labantes, à feminis restitutas, constantiâ precum & objectu pectorum, & monstratâ comminus captivitate. quam longè impatientius feminarum suarum nomine timent: adeo, ut efficacius obligentur animi civitatum. quibus inter obsides puellæ quoque nobiles imperantur. Inesse quin etiam sanctum aliquid & providum putant. nec aut consilia earum aspernantur, aut responsa negligunt. Vidimus sub divo Vespasiano Velledam, diu apud plerosque numinis loco habitam, sed & olim Auriniam & complureis alias venerati sunt; non adulatione, nec tamquam facerent deas. Deorum maxime Mercurium colunt. cui, certis diebus, humanis quoque hostiis litare fas habent. Herculem ac Martem concessis animalibus placant: pars Svevorum & Isidi sacrificat. unde causa & origo peregrino sacro, parum comperi, nisi, quod signum ipsum, in modum liburnæ figuratum, docet advectam religionem. Ceterum nec cohibere parietibus deos, neque in ullam humani oris speciem assimilare, ex magnitudine cælestium arbitrantur: lucos ac nemora consecrant; deorumque nominibus appellunt secretum illud, quod solâ reverentiâ vident. Auspicia sortesque ut qui maxime observant. Sortium consuetudo simplex. virgam frugiferæ arbori decissam, in surculos amputant; eosque notis quibusdam discretos, super candidam vestem temerè ac fortuito spargunt. mox si publicè consulatur, sacerdos civitatis; si privatim, ipse pater familiæ precatus deos, cælumque suspiciens, ter singulos tollit; sublatos secundum impressam antè notam interpretatur. Si prohibuerunt; nulla de eadem re in eundem diem consultatio: si permissum; auspiciorum adhuc fides exigitur. Et illud quidem etiam hic notum, avium voces volatusque interrogare. Proprium gentis, equorum quoque præfagia ac monitus experiri. publicè aluntur iisdem nemoribus ac lucis, candidi, & nullo mortali opere contacti. quos, pressos sacro curru, sacerdos ac rex vel princeps civitatis comitantur; hinnitusque ac fremitus observant. nec ulli auspicio major fides; non solum apud plebem, sed apud proceres, apud sacerdotes. se enim ministros deorum, illos conscios putant. Est alia observatio auspiciorum, quâ gravium bellorum eventus explorant. Ejus gentis cum qua bellum est, captivum quoquo modo interceptum, cum electo popularium suorum, patriis quemque armis, committunt. victoria hujus vel illius, pro præjudicio accipitur. De minoribus rebus principes consultant; de majoribus omnes, ita tamen, ut ea quoque, quorum penes plebem arbitrium est, apud principes pertractentur. Coeunt, nisi quid fortuitum & subitum inciderit, certis diebus; cum aut inchoatur luna, aut impletur. nam agendis rebus hoc auspiciatissimum initium

litate duces ex virtute sumunt. Nec regibus infinita aut libera potestas: & duces exemplo potius quam imperio, si promti, si conspicui, si ante aciem agant, admiratione præfunt. Ceterum neque advertere, neque vincere, neque verberare quidem nisi sacerdotibus permissum: non quasi in pœnam, nec ducis iussu, sed velut deo imperante, quem adesse bellantibus credunt: effigiesque & signa quædam detracta lucis in prælium ferunt. Quodque præcipuum fortitudinis incitamentum est, non casus, nec fortuita conglobatio turmam aut cuneum facit, sed familia & propinquitates, & in proximo pignora: unde feminarum ululatus audiri, unde vagitus infantium. hi cuique sanctissimi testes, hi maximi laudatores. Ad matres, ad conjuges vulnera ferunt: nec ille numerare aut exfugere plagas pavent. Cibosque & hortamina pugnantibus gestant. Memoriae proditur, quasdam acies inclinatas jam & labantes à feminis restitutas, constantiâ precum & objectu pectorum, & monstratâ comminus captivitate. quam longè impatientius feminarum suarum nomine timent: adeo ut efficacius obligentur animi civitatum. quibus inter obsides puellæ quoque nobiles imperantur. Inesse quin etiam sanctum aliquid & providum putant: nec aut consilia earum aspernantur, aut responsa negligunt. Vidimus sub divo Vespasiano Velledam, diu apud plerosque numinis loco habitam. Sed & olim Auriniam, & complureis alias venerati sunt, non adulatione, nec tamquam facerent deas. Deorum maxime Mercurium colunt, cui certis diebus, humanis quoque hostiis litare fas habent. Herculem ac Martem concessis animalibus placant: pars Svevorum & Isidi sacrificat. Unde causa & origo peregrino sacro, parum comperi, nisi quod signum ipsum in modum liburnæ figuratum, docet advectam religionem. Ceterum nec cohibere parietibus deos, neque in ullam humani oris speciem assimilare, ex magnitudine cælestium arbitrantur: lucos ac nemora consecrant, deorumque nominibus appellant secretum illud, quod solâ reverentiâ vident. Auspicia sortesque ut qui maxime observant. Sortium consuetudo simplex. virgam frugiferæ arbori decissam, in surculos amputant, eosque notis quibusdam discretos super candidam vestem temerè ac fortuito spargunt. mox si publicè consulatur, sacerdos civitatis; si privatim, ipse pater familiæ precatus deos, cælumque suspiciens, ter singulos tollit, sublatos secundum impressam antè notam interpretatur. Si prohibuerunt; nulla de eadem re in eundem diem consultatio. Si permissum; auspiciorum adhuc fides exigitur. & illud quidem etiam hic notum, avium voces volatusque interrogare. Proprium gentis, equorum quoque præfagia ac monitus experiri. publicè aluntur iisdem nemoribus ac lucis, candidi & nullo mortali opere contacti, quos pressos sacro curru sacerdos ac rex vel princeps civitatis comitantur, hinnitusque ac fremitus observant. Nec ulli auspicio major fides non solum apud plebem, sed apud proceres, apud sacerdotes. se enim ministros deorum, illos conscios putant. Est alia observatio auspiciorum, quâ gravium bellorum eventus explorant. Ejus gentis cum qua bellum est, captivum quoquo modo interceptum, cum electo popularium suorum, patriis quemque armis, committunt. victoria hujus vel illius, pro præjudicio accipitur. De minoribus rebus principes consultant, de majoribus omnes, ita tamen, ut ea quoque, quorum penes plebem arbitrium est, apud principes pertractentur. Coeunt, nisi quid fortuitum & subitum inciderit, certis diebus, cum aut inchoatur luna aut impletur. nam agendis rebus hoc auspiciatissimum initium

credunt. Nec dierum numerum ut nos sed noctium computant. Sic constituunt, sic condicunt. nox ducere diem videtur. Illud ex libertate vitium, quod non simul, nec iusti conveniunt, sed & alter & tertius dies contatione coeuntium absumitur. Vt turba placuit, confidunt armati. Silentium per sacerdotes, quibus tum & coercendi jus est, imperatur. Mox rex vel princeps, prout aetas cuique, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facundia est, audiuntur, auctoritate suadendi magis quam iubendi potestate. Si displicuit sententia, fremitu aspernantur. sin placuit, frameas concutiunt. Honoratissimum assensus genus est, armis laudare. Licet apud concilium accusare quoque, & discrimen capitis intendere. Distinctio poenarum ex delicto. proditores & transfugas arboribus suspendunt: ignavos, & imbelles, & corpore infames, caeno ac palude, injecta insuper crate, mergunt. Diversitas supplicii illuc respicit, tamquam scelera ostendi oporteat dum puniuntur, flagitia abscondi. Sed & levioribus delictis pro modo poenarum, equorum pecorumque numero convicti multantur. pars multa regi vel civitati, pars ipsi qui vindicatur vel propinquis eius exsolvitur. Eliguntur in iisdem conciliis & principes, qui iura per pagos vicosque reddunt. Centeni singulis ex plebe comites, consilium simul & auctoritas, adsunt. Nihil autem neque publica neque privata rei, nisi armati, agunt. Sed arma sumere non ante cuiquam moris, quam civitas suffectorum probaverit. Tum in ipso concilio vel principum aliquis, vel pater, vel propinquus scuto frameaque juvenem ornant. Hæc apud illos toga, hic primus juvenæ honos: ante hoc domus pars videntur, mox reipublicæ. Insignis nobilitas aut magna patrum merita, principis dignationem etiam adolescentulis assignant. Ceteris robustioribus ac jam pridem probatis aggregantur. nec rubor inter comites aspici. Gradus quin etiam & ipse comitatus habet, iudicio ejus quem sectantur. Magnaque & comitum emulatio, quibus primus apud principem suum locus: & principum; cui plurimi & acerrimi comites. Hæc dignitas, hæc vires, magno semper electorum juvenum globo circumdari, in pace decus, in bello præsidium. Nec solum in sua gente cuique, sed apud finitimas quoque civitates id nomen, ea gloria est, si numero ac virtute comitatus emineat. expetuntur enim legationibus, & muneribus ornantur, & ipsa plerumque famâ bella profigant. Cùm ventum in aciem, turpe principi virtute vinci; turpe comitatu, virtutem principis non adæquare. Jam verò infame in omnem vitam ac probrosum, superstitem principi suo ex acie recessisse. illum defendere, tueri, sua quoque fortia facta gloria ejus assignare, præcipuum sacramentum est. Principes pro victoria pugnant: comites pro principe. Si civitas, in qua orti sunt, longâ pace & otio torpeat; plerique nobilium, adolescentium petunt ultro eas nationes, quæ tum bellum aliquod gerunt: quia & ingrata genti quies, & facilius inter ancipitia clarescunt, magnumque comitatum non nisi vi belloque tueantur. exigunt enim principis sui liberalitate illum bellatorum equum, illam cruentam victricemque frameam. Nam epula, & quamquam incomti, largi tamen apparatus, pro stipendio cedunt. materia munificentia per bella & raptus. Nec arare terram, aut expectare annum, tam facile persuaseris, quam vocare hostes & vulnera mereri. pigrum quinimo & iners videtur sudore acquirere, quod possis sanguine parare. Quotiens bella non ineunt, [non] multum venatibus, plus per otium transigunt, dediti somno ciboque. Fortissimus quisque ac bellicosissimus nihil agens, de-

Purgo
innoxiâ
gentem
& lego,
torpore.

* Delo
negati-
onis; qua
male re-
petita.

credunt. Nec dierum numerum, ut nos, sed noctium computant. sic constituunt, sic condicunt: nox ducere diem videtur. Illud ex libertate vitium, quod non simul, nec iusti conveniunt: sed & alter & tertius dies contatione coeuntium absumitur. Vt turba placuit, confidunt armati. silentium per sacerdotes, quibus tum & coercendi jus est, imperatur. mox rex, vel princeps, prout aetas cuique, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facundia est, audiuntur; auctoritate suadendi magis, quam iubendi potestate. si displicuit sententia; fremitu aspernantur: sin placuit; frameas concutiunt. honoratissimum assensus genus est, armis laudare. licet apud concilium accusare quoque, & discrimen capitis intendere. Distinctio poenarum ex delicto. proditores & transfugas arboribus suspendunt: ignavos, & imbelles, & corpore infames, caeno ac palude, injecta insuper crate, mergunt. Diversitas supplicii illuc respicit, tamquam scelera ostendi oporteat, dum puniuntur, flagitia abscondi. Sed & levioribus delictis, pro modo poenarum, equorum pecorumque numero convicti multantur. pars multæ regi, vel civitati, pars ipsi, qui vindicatur, vel propinquis ejus exsolvitur. Eliguntur in iisdem conciliis & principes, qui iura per pagos vicosque reddunt. centeni singulis ex plebe comites, consilium simul & auctoritas adsunt. Nihil autem neque publica neque privata rei, nisi armati, agunt. sed arma sumere non ante cuiquam moris, quam civitas suffectorum probaverit. tum in concilio vel principum aliquis, vel pater, vel propinquus scuto frameaque juvenem ornant. Hæc apud illos toga, hic primus juvenæ honos. ante hoc, domus pars videntur; mox reipublicæ. Insignis nobilitas, aut magna patrum merita, principis dignationem etiam adolescentulis assignant. Ceteris robustioribus, ac jam pridem probatis aggregantur: nec rubor inter comites aspici. Gradus quin etiam & ipse comitatus habet, iudicio ejus quem sectantur. magnaque & comitum emulatio, quibus primus apud principem suum locus: & principum; cui plurimi & acerrimi comites. hæc dignitas, hæc vires; magno semper electorum juvenum globo circumdari; in pace decus, in bello præsidium. nec solum in sua gente cuique, sed apud finitimas quoque civitates id nomen, ea gloria est, si numero ac virtute comitatus emineat. expetuntur enim legationibus, & muneribus ornantur; & ipsa plerumque famâ bella profigant. Cùm ventum in aciem, turpe principi virtute vinci; turpe comitatu, virtutem principis non adæquare. jam verò infame in omnem vitam ac probrosum, superstitem principi suo ex acie recessisse. illum defendere, tueri, sua quoque fortia facta gloria ejus assignare, præcipuum sacramentum est. principes pro victoria pugnant; comites pro principe. Si civitas, in qua orti sunt, longâ pace & otio torpeat; plerique nobilium adolescentium petunt ultro eas nationes, quæ tum bellum aliquod gerunt: quia & ingrata genti quies, & facilius inter ancipitia clarescunt; magnumque comitatum non nisi vi belloque tueantur. exigunt enim principis sui liberalitate illum bellatorum equum, illam cruentam victricemque frameam. nam epula, & quamquam incomti, largi tamen apparatus, pro stipendio cedunt. materia munificentia per bella & raptus. Nec arare terram, aut expectare annum, tam facile persuaseris, quam vocare hostes, & vulnera mereri. pigrum quinimo & iners videtur, sudore acquirere, quod possis sanguine parare. Quotiens bella non ineunt, multum venatibus, plus per otium transigunt: dediti somno ciboque. fortissimus quisque & bellicosissimus, nihil agens, de-

legatâ

legatâ domus & penatium & agrorum curâ feminis senibusque & infirmissimo cuique ex familiâ, ipsi habent: mirâ diversitate naturæ, cum iidem homines sic ament inertiam, & oderint quietem. Mos est civitatibus, ultro ac viritum conferre principibus vel armentorum vel frugum aliquid; quod, pro honore acceptum, etiam necessitatibus subvenit. Gaudent præcipuè finitimarum gentium donis: quæ non modò à singulis, sed publicè mittuntur: electi equi, magna arma, phalera, torquesque. iam & pecuniam accipere docuimus. Nullas Germanorum populis urbes habitari, satis notum est: ne pati quidem inter se junctas sedes. colunt discreti ac diversi, ut fons, ut campus, ut nemus placuit. Vicos locant, non in nostrum morem, connexis & coherentibus ædificiis: suam quisque domum spatio circumdat, sive adversus casus ignis remedium, sive inscitia ædificandi. Ne camentorum quidem apud illos aut regularum usus. materiâ ad omnia utuntur informi, & citra speciem, aut delectationem. quædam loca diligentius illinunt terrâ, ita purâ ac splendente, ut picturam ac lineamenta colorum imitetur. Solent & subterraneos specus aperire, eosque multo insuper fimo onerant; suffugium hiemi, & receptaculum frugibus: quia rigorem frigorum ejusmodi locis molliunt: & si quando hostis advenit, aperta populatur; abdita autem, & defossa, aut ignorantur, aut eo ipso fallunt, quod querenda sunt. Tegumen omnibus sagum, sibilâ, aut, si desit, spinâ confectum. cetera inteçti, totos dies juxta focum atque ignem agunt. Locupletissimi veste distinguuntur, non stucante, sicut Sarmatæ & Parthi, sed strictâ, & singulos artus exprimente. Gerunt & ferarum pelles; posteriores negligenter; ut quibus nullus per commercia cultus: proximi ripæ exquisitiùs, eligunt feras, & detracta velamina spargunt maculis pellibusque belluarum, quas exterior oceanus atque ignotum mare gignit. Nec alius feminis, quàm viris habitus: nisi quod femina sæpius lineis amictibus velantur, eosque purpurâ variant, partemque vestitus superioris in manicas non extendunt, nudæ brachia ac lacertos: sed & proxima pars pectoris patet. quamquam severa illic matrimonia: nec ullam morum partem magis laudaveris. nam propè soli barbarorum singulis uxoribus contenti sunt, exceptis admodum paucis; qui non libidine, sed ob nobilitatem pluribus nuptiis ambiuntur. Dotem non uxor marito, sed uxori maritus offert. intersunt parentes & propinqui, ac munera probant: munera non ad delicias muliebres quæsitâ, nec quibus nova nupta comatur; sed boves & frenatum equum, & scutum cum frameâ, gladioque. In hæc munera uxor accipitur. atque invicem ipsa armorum aliquid viro offert, hoc maximum vinculum, hæc arcana sacra, hos conjugales deos arbitrantur. Ne se mulier extra virtutum cogitationes, extrag, bellorum casus putet, ipsi incipientis matrimonii auspiciis admonetur, venire se laborum periculis, sociam, idem in pace, idem in prælio passuram ausuramque. hoc juncti boves, hoc paratus equus, hoc data arma denuntiant. Sic vivendum, sic pereundum. accipere se qua liberis inviolata ac digna reddat, que viris accipiant, rursusque ad nepotes referant. Ergo septâ pudicitia agunt, nullis spectaculorum illecebris, nullis convivorum irritationibus corruptæ. Literarum secreta viri pariter ac femina ignorant. Paucissima in tam numerosâ gente adulteria, quorum pœna præsens, & maritis permissa. accisis crinibus, nudatam coram propinquis, expellit domo maritus; ac per omnem vicum verberare agit. publicatæ enim pudicitia nulla venia. non formâ, non ætate, non opibus maritum invenerit. nemo enim illic vitia ridet: nec cor-

legatâ domus & penatium & agrorum curâ feminis senibusque, & infirmissimo cuique ex familia. Ipsi habent: mirâ diversitate naturæ. cum iidem homines sic ament inertiam, & oderint quietem. Mos est civitatibus, ultro ac viritum conferre principibus vel armentorum vel frugum: quod pro honore acceptum, etiam necessitatibus subvenit. Gaudent præcipuè finitimarum gentium donis, quæ non modò à singulis, sed publicè mittuntur: electi equi, magna arma, phalera, torquesque. iam & pecuniam accipere docuimus. Nullas Germanorum populis urbes habitari, satis notum est, ne pati quidem inter se junctas sedes. Colunt discreti ac diversi, ut fons, ut campus, ut nemus placuit. Vicos locant, non in nostrum morem, connexis & coherentibus ædificiis: suam quisque domum spatio circumdat, sive adversus casus ignis remedium, sive inscitia ædificandi. Ne camentorum quidem apud illos aut regularum usus. Materiâ ad omnia utuntur informi, & citra speciem aut delectationem. Quædam loca diligentius illinunt terrâ ita purâ ac splendente, ut picturam ac lineamenta colorum imitetur. Solent & subterraneos specus aperire, eosque multo insuper fimo onerant, suffugium hiemi & receptaculum frugibus: quia rigorem frigorum ejusmodi locis molliunt: & si quando hostis advenit, aperta populatur. abdita autem & defossa, aut ignorantur, aut eo ipso fallunt, quod querenda sunt. Tegumen omnibus sagum, sibilâ, aut, si desit, spinâ confectum. Cetera inteçti, totos dies juxta focum atque ignem agunt. Locupletissimi veste distinguuntur, non stucante, sicut Sarmatæ ac Parthi, sed strictâ & singulos artus exprimente. Gerunt & ferarum pelles, proximi ripa negligenter, posteriores exquisitiùs, ut quibus nullus per commercia cultus. Eligunt feras, & detracta velamina spargunt maculis pellibusque belluarum, quas exterior Oceanus atque ignotum mare gignit. Nec alius feminis quàm viris habitus, nisi quod femina sæpius lineis amictibus velantur, eosque purpurâ variant, partemque vestitus superioris in manicas non extendunt, nuda brachia ac lacertos, sed & proxima pars pectoris patet. Quamquam severa illic matrimonia. Nec ullam morum partem magis laudaveris. nam propè soli barbarorum singulis uxoribus contenti sunt, exceptis admodum paucis, qui non libidine, sed ob nobilitatem pluribus nuptiis ambiuntur. Dotem non uxor marito, sed uxori maritus offert. intersunt parentes & propinqui, ac munera probant: munera non ad delicias muliebres quæsitâ, nec quibus nova nupta comatur, sed boves & frenatum equum, & scutum cum frameâ, gladioque. In hæc munera uxor accipitur. atque invicem ipsa armorum aliquid viro offert, hoc maximum vinculum, hæc arcana sacra, hos conjugales deos arbitrantur. Ne se mulier extra virtutum cogitationes, extrag, bellorum casus putet, ipsi incipientis matrimonii auspiciis admonetur, venire se laborum periculis, sociam, idem in pace, idem in prælio passuram ausuramque. hoc juncti boves, hoc paratus equus, hoc data arma denuntiant. Sic vivendum, sic pereundum. accipere se qua liberis inviolata ac digna reddat, que viris accipiant, rursusque ad nepotes referant. Ergo septâ pudicitia agunt, nullis spectaculorum illecebris, nullis convivorum irritationibus corruptæ. Literarum secreta viri pariter ac femina ignorant. Paucissima in tam numerosâ gente adulteria, quorum pœna præsens, & maritis permissa. Accisis crinibus nudatam coram propinquis expellit domo maritus, ac per omnem vicum verberare agit. publicatæ enim pudicitia nulla venia. non formâ, non ætate, non opibus maritum invenerit. Nemo enim illic vitia ridet: nec cor-

rumpere & corrumpi, sæculum vocatur. Melius quidem adhuc eæ civitates, in quibus tantum virgines nubunt; & cum spe votoque uxoris semel transigitur. Sic unum accipiunt maritum, quo modo unum corpus, unamque vitam; nec ulla cogitatio ultra, ne longior cupiditas, ne tamquam maritum, sed tamquam matrimonium ament. Numerum liberorum finire, aut quemquam ex agnatis necare, flagitium habetur. plusque ibi boni mores valent, quam alibi bonæ leges. In omni domo nudi, ac sordidi, in hos artus, in hæc corpora, quæ miramur, excrescunt. Sua quemque mater uberibus alit, nec ancillis ac nutricibus delegantur. Dominum ac servum nullis educationis deliciis dignoscas. Inter eadem pecora, in eadem humo degunt; donec ætas separet ingenios, virtus agnoscat. Sera juvenum Venus, eoque inexhausta pubertas, nec virgines festinantur. eadem juvenata, similis proceritas. pares validique miscentur. ac robora parentum liberi referunt. Sororum filii idem apud avunculum, qui apud patrem honor. Quidam sanctiorem arctioremque hunc nexum sanguinis arbitrantur, & in accipiendis obfidibus magis exigunt, tamquam ii & animum firmius & domum latius teneant. Heredes tamen successoresque sui cuique liberi: & nullum testamentum. Si liberi non sunt; proximus gradus in possessione fratres, patru, avunculi. Quanto plus propinquorum, quo major affinium numerus, tanto gratiosior senectus. nec ulla orbitatis pretia. Suscipere tam inimicitias seu patris seu propinqui, quam amicitias necesse est. Nec implacabiles durant. luitur enim etiam homicidium certo armentorum ac pecorum numero, recipitque satisfactionem universa domus, utiliter in publicum, quia periculosiores sunt inimicitia juxta libertatem. Convictibus & hospitibus non alia gens effusius indulget. Quemcumque mortalium arcere recto, nefas habetur. pro fortunâ quisque apparatus epulis excipit. Cùm defecerit, qui modò hospes fuerat, monstrator hospitii, & comes, proximam domum non invitati adeunt. nec interest. pari humanitate accipiuntur. Notum ignotumque, quantum ad jus hospitii, nemo discernit. Abeunt, si quid poposceris, concedere moris: & poscendi invicem eadem facilitas. Gaudent muneribus. sed nec data imputant, nec acceptis obligantur. Victus inter hospites comis. Statim è somno, quem plerumque in diem extrahunt, lavantur, sæpius calidâ, ut apud quos plurimum hiems occupat. Lauti, cibum capiunt. separata singulis sedes, & sua cuique mensa. Tum ad negotia, nec minùs sæpè ad convivia procedunt armati. Diem noctemque continuare potando, nulli probrum. Crebra ut inter vinolentos rixæ, rarò conviciis, sæpius cæde & vulneribus transiguntur. Sed & de reconciliandis invicem inimicis, & jungendis affinitatibus & adfiscendis principibus, de pace denique ac bello plerumque in conviviis consultant: tamquam nullo magis tempore aut ad simplices cogitationes pateat animus, aut ad magnas incalcescat. Gens non astuta nec callida aperit adhuc secreta pectoris, licentiâ loci. Ergo detecta & nuda omnium mens, postera die retractatur: & salva utriusque temporis ratio est. Deliberant, dum fingere nesciunt: constituunt, dum errare non possunt. Potui humor ex ordeo aut frumento, in quamdam similitudinem vini corruptus. Proximi ripæ & vinum mercantur. Cibi simplices, agrestia poma, recens fera, aut lac concretum. sine apparatu, sine blandimentis expellunt famem. adversus sitim, non eadem temperantia. Si indulseris ebrietati, suggerendo quantum concupiscunt, haut minùs facilè vitiiis quam armis vincuntur. Genus spectaculorum unum atque in omni cætu idem. Nudi juvenes, quibus id ludicrum est, inter gladios se atque infestas

* Puto leg. sua.

rumpete & corrumpi, sæculum vocatur. Melius quidem adhuc eæ civitates, in quibus tantum virgines nubunt; & cum spe votoque uxoris semel transigitur. sic unum accipiunt maritum, quo modo unum corpus, unamque vitam: nec ulla cogitatio ultra, ne longior cupiditas, ne tamquam maritum, sed tamquam matrimonium ament. Numerum liberorum finire, aut quemquam ex agnatis necare, flagitium habetur. Plusque ibi boni mores valent, quam alibi bonæ leges. In omni domo nudi, ac sordidi, in hos artus, in hæc corpora, quæ miramur, excrescunt. sua quemque mater uberibus alit; nec ancillis ac nutricibus delegantur. dominum ac servum nullis educationis deliciis dignoscas. inter eadem pecora, in eadem humo degunt: donec ætas separet ingenios, virtus agnoscat. Sera juvenum Venus: eoque inexhausta pubertas. nec virgines festinantur: eadem juvenata, similis proceritas: pares validique miscentur: ac robora parentum liberi referunt. Sororum filii idem apud avunculum, qui apud patrem, honor, quidam sanctiorem arctioremque hunc nexum sanguinis arbitrantur, & in accipiendis obfidibus magis exigunt; tamquam ii & animum firmius, & domum latius teneant. Heredes tamen successoresque sui cuique liberi: & nullum testamentum. Si liberi non sunt; proximus gradus in possessione fratres, patru, avunculi. Quanto plus propinquorum, quo major affinium numerus, tanto gratiosior senectus. nec una orbitatis pretia. Suscipere tam inimicitias seu patris, seu propinqui, quam amicitias, necesse est. Nec implacabiles durant. luitur enim etiam homicidium certo armentorum ac pecorum numero; recipitque satisfactionem universa domus: utiliter in publicum; quia periculosiores sunt inimicitia juxta libertatem. Convictibus & hospitibus non alia gens effusius indulget. quemcumque mortalium arcere recto, nefas habetur. pro fortunâ quisque apparatus epulis excipit. cùm defecerit, qui modò hospes fuerat; monstrator hospitii, & comes, proximam domum non invitati adeunt. nec interest: pari humanitate accipiuntur. notum, ignotumque, quantum ad jus hospitii, nemo discernit. abeunt, si quid poposceris, concedere moris: & poscendi invicem eadem facilitas. Gaudent muneribus. sed nec data imputant, nec acceptis obligantur. Victus inter hospites comis. Statim è somno, quem plerumque in diem extrahunt, lavantur: sæpius calidâ, ut apud quos plurimum hiems occupat. lautî, cibum capiunt. separata singulis sedes, & sua cuique mensa. Tum ad negotia, nec minùs sæpè ad convivia procedunt armati. Diem noctemque continuare potando, nulli probrum. Crebræ, ut inter vinolentos, rixæ. rarò conviciis, sæpius cæde & vulneribus transiguntur. Sed & de reconciliandis invicem inimicis, de jungendis affinitatibus, & adfiscendis principibus, de pace denique ac bello plerumque in conviviis consultant: tamquam nullo magis tempore aut ad simplices cogitationes pateat animus, aut ad magnas incalcescat. Gens non astuta nec callida, aperit tunc secreta pectoris, licentiâ loci; ergo detecta & nuda omnium mens postera die retractatur. & sua utriusque temporis ratio est. deliberant, dum fingere nesciunt; constituunt, dum errare non possunt. Potui humor ex ordeo, aut frumento, in quamdam similitudinem vini corruptus. proximi ripæ & vinum mercantur. Cibi simplices: agrestia poma, recens fera, aut lac concretum. sine apparatu, sine blandimentis expellunt famem. Adversus sitim non eadem temperantia. si indulseris ebrietati, suggerendo quantum concupiscunt; haut minùs facilè vitiiis quam armis vincuntur. Genus spectaculorum unum, atque in omni cætu idem. nudi juvenes, quibus id ludicrum est, inter gladios se atque infestas

frameas

frameas saltu jaciunt. exercitatio artem paravit; ars decorum. non in quaestum tamen aut mercedem: quamvis audacis lasciviae pretium est; voluptas spectantium. Aleam (quod mirere) sobrii inter seria exercent, tantâ lucrandi perdendive temeritate, ut, cum omnia defecerunt, extremo ac novissimo jactu de libertate & de corpore contendunt. Victus voluntariam servitutem adit. quamvis junior, quamvis robustior; alligari se ac venire patitur. ea est in re prava pervicacia: ipsi fidem vocant. Servos conditionis hujus per commercia tradunt; ut se quoque pudore victoriae exsolvant. Ceteris servis non in nostrum morem, descriptis per familiam ministeriis, utuntur. suam quisque sedem, suos penates regit. frumenti modum dominus, aut pecoris, aut vestis, ut colono, injungit: & servus haec tenet. cetera domus officia uxor ac liberi exsequuntur. Verberare servum, ac vinculis & opere coercere, rarum. Occidere solent, non disciplinâ & severitate, sed impetu, & irâ, ut inimicum, nisi quoddam impudens. Liberti non multum supra servos sunt: raro aliquod momentum in domo, numquam in civitate, exceptis duntaxat iis gentibus, quae regnantur. Ibi enim & super ingenuos, & super nobiles ascendunt. apud ceteros, impares libertini libertatis argumentum sunt. Fenus agitare, & in usuras extendere, ignotum. ideoque magis servatur quam si vetitum esset. Agri, pro numero cultorum, ab universis per vicos occupantur. quos mox inter se secundum dignationem partiuntur. facilitatem partiendi, camporum spatia praestant. Arva per annos mutant: & superest ager. nec enim cum ubertate & amplitudine soli labore contendunt; ut pomaria conferant, & hortos sepiant, & prata rigent. sola terra seges imperatur. Vnde annum quoque ipsum non in totidem, quot nos, digerunt species. hiems, & ver, & aestas, intellectum ac vocabula habent: autumnus perinde nomen ac bona ignoratur. Funerum nulla ambitio. Id solum observatur, ut corpora clarorum virorum certis lignis cremenentur. struem rogi, nec vestibus, nec odoribus cumulant. sua cuique arma, quorundam igni & equis adjicitur. sepulcrum cespes erigit. Monumentorum arduum & operosum honorem, ut gravem defunctis, aspernantur. Lamenta ac lacrymas cito, dolorem & tristitiam tardè ponunt. feminis lugere honestum est; viris meminisse. Haec in commune, de omnium Germanorum origine ac moribus accepimus. Nunc singularum gentium instituta, ritusque, quatenus differant, quae nationes è Germania in Gallias commigraverint, expeditam. Validiores olim Gallorum res fuisse summus auctorum divus Iulius tradit. eoque credibile est, etiam Gallos in Germaniam transgressos. quantum enim amnis obstabat, quò minus, ut quaeque gens evaluerat, occuparet permutaretque sedes, promiscuas adhuc, & nullâ regnorum potentiam divisas? Igitur inter Hercyniam silvam, Rhenumque & Mœnum amnes Helvetii, ulteriora Boji, Gallica utraque gens, tenuere. Manet adhuc Bojemi nomen: significatque loci veterem memoriam; quamvis mutatis cultoribus. Sed utrum Aravisci in Pannoniam ab Osi, Germanorum natione, an Osi ab Araviscis in Germaniam commigraverint, cum eodem adhuc sermone, institutis, moribus utantur, incertum est: quia, pari olim inopia ac libertate, eadem utriusque ripa bona malaque erant. Treveri & Nervii circa affectionem Germanicæ originis ultra ambitiosi sunt: tamquam per hanc gloriam sanguinis à similitudine & inertia Gallorum separentur. Ipsam Rheni ripam haud dubiè Germanorum populi colunt, Vangiones, Treboci, Nemetes. Vbi quidem, quamquam Romana colonia esse meruerint, ac libentius Agrippinensis conditoris sui nomine vocentur, origine

frameas saltu jaciunt. Exercitatio artem paravit, ars decorum. non in quaestum tamen aut mercedem. quamvis audacis lasciviae pretium est, voluptas spectantium. Aleam (quod mirere) sobrii inter seria exercent, tantâ lucrandi perdendive temeritate, ut, cum omnia defecerunt, extremo ac novissimo jactu de libertate & de corpore contendunt. Victus voluntariam servitutem adit. Quamvis junior, quamvis robustior, alligari se ac venire patitur. Ea est in re prava pervicacia: ipsi fidem vocant. Servos conditionis hujus per commercia tradunt, ut se quoque pudore victoriae exsolvant. Ceteris servis, non in nostrum morem descriptis per familiam ministeriis, utuntur. suam quisque sedem, suos penates regit. Frumenti modum dominus, aut pecoris, aut vestis, ut colono, injungit: & servus haec tenet. cetera domus officia uxor ac liberi exsequuntur. Verberare servum, ac vinculis & opere coercere, rarum. Occidere solent, non disciplinâ & severitate, sed impetu & irâ, ut inimicum, nisi quoddam impudens. Liberti non multum supra servos sunt, raro aliquod momentum in domo, numquam in civitate, exceptis duntaxat iis gentibus quae regnantur. Ibi enim & super ingenuos & super nobiles ascendunt. Apud ceteros impares libertini libertatis argumentum sunt. Fenus agitare & in usuras extendere, ignotum: ideoque magis servatur quam si vetitum esset. Agri pro numero cultorum ab universis per vicos occupantur, quos mox inter se secundum dignationem partiuntur. facilitatem partiendi, camporum spatia praestant. Arva per annos mutant, & superest ager. nec enim cum ubertate & amplitudine soli labore contendunt, ut pomaria conferant, & hortos sepiant, & prata rigent. sola terra seges imperatur. Vnde annum quoque ipsum non in totidem digerunt species. Hiems & ver & aestas intellectum ac vocabula habent: autumnus perinde nomen ac bona ignoratur. Funerum nulla ambitio. Id solum observatur, ut corpora clarorum virorum certis lignis cremantur. Struem rogi, nec vestibus, nec odoribus cumulant. sua cuique arma, quorundam igni & equis adjicitur. Sepulcrum cespes erigit. Monumentorum arduum & operosum honorem, ut gravem defunctis, aspernantur. Lamenta ac lacrymas cito, dolorem & tristitiam tardè ponunt. Feminis lugere honestum est: viris meminisse. Haec in commune, de omnium Germanorum origine ac moribus accepimus. Nunc singularum gentium instituta, ritusque, quatenus differant: quae nationes è Germania in Gallias commigraverint, expeditam. Validiores olim Gallorum res fuisse summus auctorum divus Iulius tradit. eoque credibile est, etiam Gallos in Germaniam transgressos. Quantum enim amnis obstabat, quò minus, ut quaeque gens evaluerat, occuparet permutaretque sedes promiscuas adhuc, & nullâ regnorum potentiam divisas? Igitur inter Hercyniam silvam, Rhenumque & Mœnum amnes, Helvetii, ulteriora Boji, Gallica utraque gens, tenuere. Manet adhuc Boiemi nomen, significatque loci veterem memoriam, quamvis mutatis cultoribus. Sed utrum Aravisci in Pannoniam ab Osi Germanorum natione, an Osi ab Araviscis in Germaniam commigraverint, cum eodem adhuc sermone, institutis, moribus utantur, incertum est: quia, pari olim inopia ac libertate, eadem utriusque ripa bona malaque erant. Treveri & Nervii circa affectionem Germanicæ originis ultra ambitiosi sunt, tamquam per hanc gloriam sanguinis à similitudine & inertia Gallorum separentur. Ipsam Rheni ripam haud dubiè Germanorum populi colunt, Vangiones, Treboci, Nemetes. Vbi quidem, quamquam Romana colonia esse meruerint, ac libentius Agrippinensis conditoris sui nomine vocentur, origine

* Vide-
tur in-
mittēda
vox, non
erubescunt.

* erubescunt, transgressi olim, & experimento fidei super ipsam Rheni ripam collocati, ut arcerent, non ut custodirentur. Omnium harum gentium virtute præcipui Batavi, non multum ex ripa, sed insulam Rheni amnis colunt, Cattorum quondam populus, & seditione domesticâ in eas sedes transgressus, in quibus pars Romani imperii fierent. Manet honos, & antiquæ societatis insigne.

* Scribo, contum-
duntur,
aut, con-
tinentur.

nam nec tributis * contemnuntur, nec publicanus atterit. exempti oneribus & collationibus, & tantum in usum præliorum sepositi, velut tela atque arma, bellis reservantur. Est in eodem obsequio & Mattiacorum gens. Protulit enim magnitudo populi Romani ultra Rhenum ultraque veteres terminos imperii reverentiam. Ita sede finibusque in sua ripa, mente animoque nobiscum agunt, cetera similes Batavis, nisi quod ipso adhuc terræ suæ solo & celo acrius animantur. Non numeraverim inter Germaniæ populos, quamquam trans Rhenum Danubiumque confederint, eos qui Decumates agros exercent. Levissimus quisque Gallorum, & inopia audax, dubiæ possessionis solum occupavere. Mox limite * actō promotisque prædiis, sinus imperii & pars provinciæ habentur.

* Leg.
aut.

Ultra hos Catti initium sedis ab Hercynio saltu inchoant, non ita effusus ac palustribus locis, ut ceteræ civitates, in quas Germania patescit. durant siquidem colles, paulatimque rarefcunt: & Cattos suos saltus Hercynius profequitur simul atque deponit. Duriora genti corpora, stric-
ti artus, minax vultus, & major animi vigor. Multum (ut inter Germanos) rationis ac solertia: præponere electos, audire præpositos, nosse ordines, intelligere occasiones, differre impetus, disponere diem, vallare noctem, fortunam inter dubia, virtutem inter certa numerare: quodque rarissimum, nec nisi ratione disciplina concessum, plus reponere in duce quàm in exercitu. omne robur in pedite, quem super arma ferramentis quoque & copiis onerant. Alios ad prælium ire videas, Cattos ad bellum. rari excursus & fortuita pugna. Equestrium sanè virium id proprium, citò parare victoriam, citò cedere. Velocitas juxta formidinem, contatio propior constantia est. Et aliis Germanorum populis usurpatum, rarâ & privatâ cuiusq; audentiâ, apud Cattos in consensum venit, ut primum adoleverint, crinem barbamque summittere, nec nisi hoste cæso, exuere votivum obligatumque virtuti oris habitum. Super sanguinem & spolia, revelant frontem, seq; tum demum prætia nascendi retulisse, dignosque patriâ ac parentibus ferunt. Ignavis & imbellibus manet squalor. Fortissimus quisque ferreum insuper annulum (ignominiosum id genti) velut vinculum gestat, donec se cæde hostis absolvat. Plurimis Cattorum hic placet habitus. Iamque canent insignes, & hostibus simul suisque monstrati. omnium penes hos initia pugnarum. hæc prima semper acies, visu nova. Nam ne in pace quidem vultu mitiore mansuescunt. Nulli domus, aut ager, aut aliqua cura: prout ad quemque venere, aluntur. prodigi alieni, contemptores sui, donec ex sanguis senectus tam duræ virtuti impares faciat. Proximi Catti certum iam alveo Rhenum, quique terminus esse sufficiat, Vesprii ac Tencteri colunt. Tencteri super solum bellorum decus, equestris disciplina arte præcellunt. Nec major apud Cattos peditum laus, quàm Tencteris equitum. Sic instituere majores, posterius imitantur. Hi lusus infantium, hæc juvenum æmulatio; perseverant senes. inter familiam, & penates, & jura successorum, equi traduntur. excipit filius, non ut cetera maximus natus, sed prout ferox bello & melior. Iuxta Tencteros Bructeri olim occurrebant: nunc Chamavos & Angrivarios immigrasse narratur; pulsus Bructeris ac penitus excisis, vicinarum consensu na-

tionum, non erubescunt: transgressi olim, & experimento fidei super ipsam Rheni ripam collocati, ut arcerent, non ut custodirentur. Omnium harum gentium virtute præcipui Batavi, non multum ex ripâ, sed insulam Rheni amnis colunt; Cattorum quondam populus, & seditione domesticâ in eas sedes transgressus, in quibus pars Romani imperii fierent. Manet honos, & antiquæ societatis insigne. nam nec tributis contemnuntur, nec publicanus atterit. exempti oneribus & collationibus, & tantum in usum præliorum sepositi, velut tela atque arma, bellis reservantur. Est in eodem obsequio & Mattiacorum gens. protulit enim magnitudo populi Romani ultra Rhenum ultraque veteres terminos imperii reverentiam. Ita sede finibusque in suâ ripâ, mente animoque nobiscum agunt; cetera similes Batavis, nisi quod ipso adhuc terræ suæ solo & celo acrius animantur. Non numeraverim inter Germaniæ populos, quamquam trans Rhenum Danubiumque confederint, eos qui decumates agros exercent. Levissimus quisque Gallorum, & inopia audax, dubiæ possessionis solum occupavere. mox limite actō, promotisque prædiis, sinus imperii & pars provinciæ habentur. Ultra hos Catti initium sedis ab Hercynio saltu inchoant, non ita effusus ac palustribus locis, ut ceteræ civitates, in quas Germania patescit. durant siquidem colles, paulatimque rarefcunt. & Cattos suos saltus Hercynius profequitur simul atque deponit. Duriora genti corpora, stric-
ti artus, minax vultus, & major animi vigor. multum, ut inter Germanos, rationis ac solertia: præponere electos, audire præpositos, nosse ordines, intelligere occasiones, differre impetus, disponere diem, vallare noctem, fortunam inter dubia, virtutem inter certa numerare; quodque rarissimum, nec nisi ratione disciplinæ concessum, plus reponere in duce, quàm in exercitu; omne robur in pedite: quem super arma ferramentis quoque & copiis onerant. alios ad prælium ire videas, Cattos ad bellum. rari excursus, & fortuita pugna. Equestrium sanè vitium id proprium; citò parare victoriam, citò cedere. velocitas juxta formidinem, contatio propior constantia est. Et aliis Germanorum populis usurpatum, rarâ & privatâ cuiusq; audentiâ apud Cattos in consensum venit; primum adoleverint, crinem barbamq; summittere; nec, nisi hoste cæso, exuere votivum obligatumque virtuti oris habitum. super sanguinem & spolia revelant frontem: seque tum demum prætia nascendi retulisse, dignosque patriâ ac parentibus ferunt. ignavis & imbellibus manet squalor. fortissimus quisque ferreum insuper annulum (ignominiosum id genti) velut vinculum gestat; donec se cæde hostis absolvat. Plurimis Cattorum hic placet habitus. jamque canent insignes, & hostibus simul suisque monstrati. omnium penes hos initia pugnarum. hæc prima semper acies, visu nova. nam ne in pace quidem vultu mitiore mansuescunt. nulli domus, aut ager, aut aliqua cura: prout ad quemque venere, aluntur; prodigi alieni, contemptores sui, donec ex sanguis senectus tam duræ virtuti impares faciat. Proximi Catti, certum jam alveo Rhenum, quique terminus esse sufficiat, Vesprii ac Tencteri colunt. Tencteri super solum bellorum decus, equestris disciplinæ arte præcellunt. nec major apud Cattos peditum laus, quàm Tencteris equitum. sic instituere majores; posterius imitantur. Hi lusus infantium, hæc juvenum æmulatio; perseverant senes. inter familiam, & penates, & jura successorum, equi traduntur. excipit filius, non, ut cetera, maximus natus, sed prout ferox bello, & melior. Iuxta Tencteros Bructeri olim occurrebant. nunc Chamavos & Angrivarios immigrasse narratur; pulsus Bructeris, ac penitus excisis, vicinarum consensu nationum,

tionum, seu superbiae odio, seu praedae dulcedine, seu favore quodam erga nos deorum. nam ne spectaculo quidem praelii invidere. super LX millia, non armis telisque Romanis, sed, quod magnificentius est, oblectationi oculisque ceciderunt. Maneat quaso, duretque gentibus si non amor nostri, at certe odium sui: quando urgentibus imperii fatibus nihil jam praestare fortuna maius potest, quam hostium discordiam. Angrivarios & Chamavos à tergo Dulgibini, & Chasuarum cludunt, aliae gentes haut perinde memoratae à fronte Frisii excipiunt. Majoribus Minoribusque Frisii vocabulum est, ex modo virium; utraque nationes usque ad oceanum Rheno pratexuntur; ambiuntque immensos insuper lacus, & Romanis classibus navigatos. Ipsum quinetiam Oceanum illa tentavimus. & superesse adhuc Hercules columnas fama vulgavit: sive adit Hercules, seu quidquid ubique magnificum est, in claritatem ejus referre consuevimus. nec defuit audentia Druso Germanico: sed obstetit Oceanus in se simul atque in Herculem inquiri. Mox nemo tentavit: sanctiusque ac reverentius visum, de actis deorum credere, quam scire. Hactenus in occidentem, Germaniam novimus. In septemtrionem ingenti flexu redit. Ac primò statim Chaucorum gens, quamquam incipiat à Frisii, ac partem litoris occupet, omnium quas exposui gentium lateribus obtenditur. donec in Cattos usque sinuetur. tam immensum terrarum spatium non tenent tantum Chauci, sed & implent: populus inter Germanos nobilissimus; quique magnitudinem suam malit justitiam tueri. sine cupiditate, sine impotentia, quieti secretisque, nulla provocant bella, nullis raptibus aut latrociniiis populantur. Idque praecipuum virtutis ac virium argumentum est, quòd, ut superiores agant, non per injurias assequuntur. Promta tamen omnibus arma, ac si res poscat exercitus: plurimum virorum equorumque: & quiescentibus eadem fama. In latere Chaucorum Cattorumque, Cherusci nimiam ac marcentem diu pacem illacesiti nutrierunt. idque jocundius, quam tutius fuit. quia inter impotentes & validos falso quiescas: ubi manu agitur, modestia ac probitas nomina superioris sunt. ita, qui olim boni aequique Cherusci, nunc inertes ac stulti vocantur: Cattis victoribus fortuna in sapientiam cecidit. Taciti ruinam Cheruscorum & Fosi contermina gens, adversarum rerum ex aequo socii: cum in secundis minores fuissent. Eundem Germaniam sinum proximi oceano, Cimbrum tenent: parva nunc civitas, sed gloria ingens. veterisque fama late vestigia manent, utraque ripa castra, ac spatia; quorum ambitu nunc quoque metiaris molem manusque gentis, & tam magni exercitus fidem. Sexcentesimo & quadragesimo annu urbs nostra agebat, cum primùm Cimbrorum audita sunt arma, Caecilio Metello ac Papirio Coss. ex quo si alterum imperatoris Trajani consulatum computeamus, ducenti ferme & decem anni colliguntur. tam diu Germania vincitur. Medio tam longi aevi spatio, multa invicem damna. non Sannis, non Pœni, non Hispania, Galliaeve, ne Parthi quidem saepius admonere. quippe regno Arfacis acrior est Germanorum libertas. Quid enim aliud nobis quam eadem Crassi, amisso & ipse Pacoro, infra Ventidium dejectus Oriens objecerit? At Germani Carbone & Cassio, & Scauro Aurelio, & Servilio Cepione, M. quoque Manlio, fuis vel captis, quinque simul consularis exercitus populo Romano, Varum, tresque cum eo legiones etiam Caesari abstulerunt. nec impune C. Marius in Italia, divus Iulius in Gallia, Drusus ac Nero & Germanicus in suis eos sedibus perculerunt. Mox ingentes C. Caesaris minae in ludibrium versa. inde otium: donec occasione discordiae nostrae & civilium armorum,

tionum, seu superbiae odio, seu praedae dulcedine, seu favore quodam erga nos deorum. nam ne spectaculo quidem praelii invidere. super LX millia non armis telisque Romanis, sed quod magnificentius est, oblectationi oculisque ceciderunt. Maneat quaso, duretque gentibus si non amor nostri, at certe odium sui: quando urgentibus imperii fatibus nihil jam praestare fortuna maius potest, quam hostium discordiam. Angrivarios & Chamavos à tergo Dulgibini, & Chasuarum cludunt, aliae gentes haut perinde memoratae à fronte Frisii excipiunt. Majoribus Minoribusque Frisii vocabulum est, ex modo virium; utraque nationes usque ad oceanum Rheno pratexuntur, ambiuntque immensos insuper lacus, & Romanis classibus navigatos. Ipsum quinetiam Oceanum illa tentavimus. & superesse adhuc Hercules columnas fama vulgavit: sive adit Hercules, seu quidquid ubique magnificum est, in claritatem ejus referre consuevimus. Nec defuit audentia Druso Germanico, sed obstetit Oceanus in se simul atque in Herculem inquiri. Mox nemo tentavit: sanctiusque ac reverentius visum, de actis deorum credere, quam scire. Hactenus in occidentem, Germaniam novimus. In septemtrionem, ingenti flexu redit. Ac primò statim Chaucorum gens, quamquam incipiat à Frisii, ac partem litoris occupet, omnium quas exposui gentium lateribus obtenditur. donec in Cattos usque sinuetur. tam immensum terrarum spatium non tenent tantum Chauci, sed & implent: populus inter Germanos nobilissimus, quique magnitudinem suam malit justitiam tueri, sine cupiditate, sine impotentia, quieti secretisque, nulla provocant bella, nullis raptibus aut latrociniiis populantur. Idque praecipuum virtutis ac virium argumentum est, quòd, ut superiores agant, non per injurias assequuntur. Promta tamen omnibus arma, ac si res poscat exercitus: plurimum virorum equorumque: & quiescentibus eadem fama. In latere Chaucorum Cattorumque, Cherusci nimiam ac marcentem diu pacem illacesiti nutrierunt. idque jocundius, quam tutius fuit. quia inter impotentes & validos falso quiescas: ubi manu agitur, modestia ac probitas nomina superioris sunt. Ita qui olim boni aequique Cherusci, nunc inertes ac stulti vocantur: Cattis victoribus fortuna in sapientiam cecidit. Taciti ruinam Cheruscorum & Fosi contermina gens, adversarum rerum ex aequo socii, cum in secundis minores fuissent. Eundem Germaniam sinum proximi oceano Cimbrum tenent, parva nunc civitas, sed gloria ingens. veterisque fama late vestigia manent, utraque ripa castra, ac spatia, quorum ambitu nunc quoque metiaris molem manusque gentis, & tam magni exercitus fidem. Sexcentesimo & quadragesimo annu urbs nostra agebat, cum primùm Cimbrorum audita sunt arma, Caecilio Metello ac Papirio Carbone Coss. Ex quo si alterum imperatoris Trajani consulatum computeamus, ducenti ferme & decem anni colliguntur. tam diu Germania vincitur. Medio tam longi aevi spatio, multa invicem damna. non Sannis, non Pœni, non Hispania, Galliaeve, ne Parthi quidem saepius admonere. quippe regno Arfacis acrior est Germanorum libertas. Quid enim aliud nobis quam eadem Crassi, amisso & ipse Pacoro, infra Ventidium dejectus Oriens objecerit? At Germani Carbone & Cassio, & Scauro Aurelio, & Servilio Cepione, M. quoque Manlio fuis vel captis, quinque simul consularis exercitus populo Romano; Varum tresque cum eo legiones etiam Caesari abstulerunt. nec impune C. Marius in Italia, divus Iulius in Gallia, Drusus ac Nero & Germanicus in suis eos sedibus perculerunt. Mox ingentes C. Caesaris minae in ludibrium versa. Inde otium, donec occasione discordiae nostrae & civilium armorum,

expu-

expugnatis legionum hibernis, etiam Gallias affectavere: ac rursus pulsi inde, proximis temporibus triumphati magis quam victi sunt. Nunc de Svevis dicendum est, quorum non una ut Cattorum, Tencterorumve gens: majorem enim Germania partem obtinent, propriis adhuc nationibus nominibusque discreti, quamquam in commune Svevi vocentur. Insigne gentis, obliquare crinem, nodoque substringere. Sic Svevi à ceteris Germanis: sic Svevorum ingenui à servis separantur. Sic in aliis gentibus, seu cognatione aliqua Svevorum, seu (quod saepe accidit) imitatione, rarum, & intra juvenile spatium: apud Svevos usque ad canitiem horrentem capillum retrò sequuntur, ac saepe in ipso solo vertice religant. principes & ornatiorem habent. Ea cura forma, sed innoxia. Neque enim ut ament amenturve: in altitudinem quandam & terrorem adituri bella comiti, ut hostium oculis, ornantur. Vetustissimos se nobilissimosque Svevorum Semnones memorant. Fides antiquitatis, religione firmatur. Stato tempore in silvam auguriis patrum & prisca formidine sacram, omnes ejusdem sanguinis populi legationibus coeunt, caesoque publicè homine celebrant barbari ritus horrenda primordia. Est & alia ludo reverentia. Nemo nisi vinculo ligatus ingreditur, ut minor, & potestatem numinis praese ferens. si fortè prolapsus est, attolli & insurgere haut licitum. per humum evolvuntur. eoque omnis superstio respicit, tamquam inde initia gentis, ibi regnator omnium deus, cetera subiecta atque parentia. Adjicit auctoritatem fortuna Semnonum. centum pagis habitatur: magnoque corpore efficitur, ut se Svevorum caput credant. Contra Langobardos paucitas nobilitat. quòd plurimis ac valentissimis nationibus cincti, non per obsequium, sed praeliis & periclitando tuti sunt. Reudigni deinde & Aviones, & Angli, & Varini, & Eudoses, & Svardones, & Nuithones fluminibus aut silvis muniuntur. nec quidquam notabile in singulis, nisi quòd in commune Herthum, id est, Terram matrem colunt, eamque intervenire rebus hominum, invehì populis arbitrantur. Est in insula Oceani Castum nemus, dicatum in eo vehiculum veste contectum, attingere uni sacerdoti concessum. Is adeste penetrati deam intelligit, vectamque bubus feminis multà cum veneratione profequitur. Lati tunc dies, festa loca, quaecumque adventu hospitioque dignatur. Non bella ineunt, non arma sumunt, clausum omne ferrum: pax & quies tunc tantum nota, tunc tantum armata, donec idem sacerdos satiatam conversatione mortalium deam templo reddat. mox vehiculum & vestes, & si credere velis, numen ipsum secreto lacu abluitur. Servi ministrant, quos statim idem lacus haurit. Arcanus hinc terror, sanctaque ignorantia, quid sit illud quod tantum perituri vident. Et haec quidem pars Svevorum in secretiora Germania porrigitur. Propior (ut quo modo paulo antè Rhenum, sic nunc Danubium sequar) Hermundurorum civitas, fida Romanis, eoque solis Germanorum non ripa commercium, sed penitus, atque in splendidissima Rhetia provincia colonia. passim sine custode transeunt, & cum ceteris gentibus arma modo castraque nostra ostendamus, his domos villasque patefecimus, non concupiscentibus. In Hermunduris Albis oritur flumen inclitum & notum olim: nunc tantum auditur. Iuxta Hermunduros Narisci, ac deinde Marcomani & Quadi agunt. Praecipua Marcomanorum gloria viresque, atque ipsa etiam sedes, pulsus olim Bojis virtute parva. Nec Narisci Quadive degenerant. Eaque Germania velut frons est, quatenus Danubio praetexitur. Marcomanis Quadisque usque ad nostram memoriam reges manserunt, ex gente ipsorum. nobile Marobodui & Tu-

expugnatis legionum hibernis, etiam Gallias affectavere. ac rursus, pulsi inde, proximis temporibus triumphati magis quam victi sunt. Nunc de Svevis dicendum est. quorum non una, ut Cattorum, Tencterorumve, gens: majorem enim Germania partem obtinent, propriis adhuc nationibus nominibusque discreti; quamquam in commune Svevi vocentur. Insigne gentis, obliquare crinem, nodoque substringere. sic Svevi à ceteris Germanis, sic Svevorum ingenui à servis separantur. sic in aliis gentibus, seu cognatione aliqua Svevorum, seu, quod saepe accidit, imitatione, rarum, & infra juvenile spatium: apud Svevos, usque ad canitiem, horrentem capillum retro sequuntur. ac saepe in ipso solo vertice religant principes, & ornatiorem habent. ea cura forma; sed innoxia. neque enim, ut ament amenturve: in altitudinem quandam & terrorem, adituri bella, comiti, ut hostium oculis ornantur. Vetustissimos se nobilissimosque Svevorum Semnones memorant. fides antiquitatis, religione firmatur. stato tempore in silvam, auguriis patrum & prisca formidine sacram, omnes ejusdem sanguinis populi legationibus coeunt: caesoque publicè homine, celebrant barbari ritus horrenda primordia. Est & alia ludo reverentia. nemo, nisi vinculo ligatus, ingreditur; ut minor, & potestatem numinis praese ferens. si fortè prolapsus est, attolli, & insurgere, haut licitum: per humum evolvuntur. eoque omnis superstio respicit, tamquam inde initia gentis, ibi regnator omnium deus: cetera subiecta, atque parentia. Adjicit auctoritatem fortuna Semnonum. centum pagis habitatur: magnoque corpore efficitur, ut se Svevorum caput credant. Contra Langobardos paucitas nobilitat: quòd plurimis ac valentissimis nationibus cincti, non per obsequium, sed praeliis & periclitando tuti sunt. Deuringi deinde, & Caviones, & Angli, & Varini, & Eudoses, & Svardones, & Nuithones, fluminibus aut silvis muniuntur. nec quidquam notabile in singulis, nisi quòd in commune Hertham, id est, Terram matrem colunt; eamque intervenire rebus hominum, invehì populis, arbitrantur. Est in insulâ oceani sacrum nemus. dicatum in eo vehiculum, veste contectum, attingere uni sacerdoti concessum. is adeste penetrati deam intelligit. vectamque bubus feminis, multà cum veneratione profequitur. Lati tunc dies, festa loca, quaecumque adventu hospitioque dignatur. non bella ineunt, non arma sumunt; clausum omne ferrum: pax & quies tunc tantum nota, tunc tantum armata: donec idem sacerdos satiatam conversatione mortalium deam templo reddat. mox vehiculum & vestes, & (si credere velis) numen ipsum secto lacu abluitur. servi ministrant: quos statim idem lacus haurit. arcanus hinc terror, sanctaque ignorantia, quid sit illud quod tantum perituri vident. Et haec quidem pars Svevorum in secretiora Germania porrigitur. Propior (ut, quo modo paulo antè Rhenum, sic nunc Danubium sequar) Hermundurorum civitas; fida Romanis: eoque solis Germanorum non ripa commercium; sed penitus, atque in splendidissima Rhetia provincia colonia. passim sine custode transeunt: & cum ceteris gentibus arma modo castraque nostra ostendamus; his domos villasque patefecimus, non concupiscentibus. In Hermunduris Albis oritur, flumen inclitum, & notum olim: nunc tantum auditur. Iuxta Hermunduros Narisci, ac deinde Marcomani & Quadi agunt. praecipua Marcomanorum gloria, viresque; atque ipsa etiam sedes, pulsus olim Bojis, virtute parva. nec Narisci Quadive degenerant. eaque Germania velut frons est, quatenus Danubio praetexitur. Marcomanis Quadisque usque ad nostram memoriam reges manserunt ex gente ipsorum. nobile Marobodui & Tuguri-

dri genus. jam & externos patiuntur. Sed vis & potentia regibus ex auctoritate Romanâ. rarè armis nostris, sapius pecuniâ juvantur. Nec minus valent retro Marfingi, Gothini, Osi, Buri: terga Marcomanorum Quadorumque claudunt. è quibus Marfingi & Buri sermone cultuque Suevos referunt. Gothinos Gallica, Ofos Pannonica lingua coarguit non esse Germanos; & quod tributa patiuntur. partem tributorum Sarmata, partem Quadi, ut alienigenis imponunt. Gothini, quò magis pudeat, & ferrum effodiunt. omnesque hi populi pauca campestrium, ceterum saltus & vertices montium jugumque infederunt. dirimit enim scinditque Sueviam continuum montium jugum: ultra quod plurimæ gentes agunt. ex quibus latissime patet Lygiorum nomen, in plures civitates diffusum. valentissimas nominasse sufficiet; Arios, Helveconas, Manimos, Elyfios, Naharvalos. Apud Naharvalos antiquæ religionis lucus ostenditur. præfidet sacerdos muliebri ornatu. sed deos interpretatione Romani Castorem Pollucemque memorant. ejus numinis nomen Alcis. nulla simulacra, nullum peregrinæ superstitionis vestigium: ut fratres tamen, ut juvenes venerantur. Ceterum Arii, super vires, quibus enumeratos paulo antè populos antecedunt, truces, insita feritati arte ac tempore lenocinantur. nigra scuta, tineta corpora, atras ad prælia noctes legunt: ipsaque formidine atque umbrâ feralis exercitus terrorem inferunt; nullo hostium sustinente novum ac velut infernum aspectum. nam primi in omnibus præliis oculi vincuntur. Trans Lygios Gothones regnantur, paulo jam additiùs quam cetera Germanorum gentes; nondum tamen supra libertatem. Protinus deinde ab oceano Rugii, & Lemovii. omniumque harum gentium insigne, rotunda scuta, breves gladii, & erga reges obsequium. Svionum hinc civitates, ipso in oceano, prætor viros armaque classibus valent. Forma navium eo differt, quòd utrimque proa paratam semper appulsui frontem agit. nec velis ministrant; nec remos in ordinem lateribus adjungunt. solum, ut in quibusdam fluminum, & mutabile ut res poscit, hinc vel illinc remigium. Est apud illos & opibus honos. eoque unus imperitat, nullis jam exceptionibus, non precario jure parendi. nec arma, ut apud ceteros Germanos, in promiscuo: sed clausa sub custode; & quidem servo. quia subitos hostium incurfus prohibet oceanus. otiosa porro armatorum manus facile lascivunt. enimvero neque nobilem, neque ingenuum, ne libertinum quidem armis præponere regia utilitas est. Trans Svionas aliud mare, pigrum, ac prope immotum: quo cingi cludique terrarum orbem hinc fides, quòd extremus cadentis jam solis fulgor in ortus edurat; adèd clarus, ut sidera hebetet. sonum insuper se emergentis audiri, formasque deorum, & radios capitis aspici, persuasio adjicit. Illuc usque (& fama vera) tantum natura. Svionibus Sitonum gentes continuantur. cetera similes, uno differunt, quòd femina dominatur. in tantum non modò à libertate, sed etiam à servitute degenerant. Hic Sveviæ finis. Ergo jam dextro Svevici maris litore Æstiorum gentes alluuntur, quibus ritus habitusque Svevorum; lingua Britannicæ propior. Matrem deum venerantur. insigne superstitionis formas aprorum gestant. id pro armis, omniumque tutelâ, securum deæ cultorem etiam inter hostes præstat. rarus ferri, frequens sustium usus. frumenta ceterosque fructus patientiùs, quàm pro solitâ Germanorum inertia laborant. Sed & mare scrutantur; ac soli omnium succinum, quòd ipsi glessum vocant, inter vada atque in ipso litore legunt. Nec qua natura quæve ratio gignat, ut Barbaris, quæstum compertumve. diu quin etiam inter cetera ejectamenta maris jacebat, donec luxuria nostra dedit nomen. ipsi in nullo usu, rude legitur: informe perfertur, pretiumque mirantes accipiunt. Succum tamen arborum esse intelligas: quia terrena quadam atque etiam

dri genus. jam & externos patiuntur. Sed vis & potentia regibus ex auctoritate Romanâ. rarè armis nostris, sapius pecuniâ juvantur. Nec minus valent retro Marfingi, Gothini, Osi, Buri: terga Marcomanorum Quadorumque claudunt. è quibus Marfingi & Buri sermone cultuque Suevos referunt. Gothinos Gallica, Ofos Pannonica lingua coarguit non esse Germanos; & quod tributa patiuntur. partem tributorum Sarmata, partem Quadi ut alienigenis imponunt. Gothini, quò magis pudeat, & ferrum effodiunt. omnesque hi populi pauca campestrium, ceterum saltus & vertices montium jugumque infederunt. Dirimit enim scinditque Sueviam continuum montium jugum, ultra quod plurimæ gentes agunt. ex quibus latissime patet Lygiorum nomen in plures civitates diffusum. Valentissimas nominasse sufficiet, Arios, Helveconas, Manimos, Elyfios, Naharvalos. Apud Naharvalos antiquæ religionis lucus ostenditur. Præfidet sacerdos muliebri ornatu, sed deos interpretatione Romani Castorem Pollucemque memorant. Ejus numinis nomen Alcis, nulla simulacra, nullum peregrinæ superstitionis vestigium. ut fratres tamen, ut juvenes venerantur. Ceterum Arii super vires, quibus enumeratos paulo antè populos antecedunt, truces, insita feritati arte ac tempore lenocinantur. nigra scuta, tineta corpora, atras ad prælia noctes legunt: ipsaque formidine atque umbrâ feralis exercitus terrorem inferunt, nullo hostium sustinente novum ac velut infernum aspectum. nam primi in omnibus præliis oculi vincuntur. Trans Lygios Gothones regnantur, paulo jam additiùs quam cetera Germanorum gentes, nondum tamen supra libertatem. Protinus deinde ab Oceano Rugii, & Lemovii: omniumque harum gentium insigne, rotunda scuta, breves gladii, & erga reges obsequium. Svionum hinc civitates, ipso in Oceano, prætor viros armaque classibus valent. forma navium eo differt, quòd utrimque proa paratam semper appulsui frontem agit: nec velis ministrantur, nec remos in ordinem lateribus adjungunt. Solum ut in quibusdam fluminum, & mutabile ut res poscit, hinc vel illinc remigium. Est apud illos & opibus honos. eoque unus imperitat, nullis jam exceptionibus, non precario jure parendi. nec arma ut apud ceteros Germanos in promiscuo, sed clausa sub custode & quidem servo: quia subitos hostium incurfus prohibet Oceanus. otiosa porro armatorum manus facile lascivunt. enimvero neque nobilem, neque ingenuum, ne libertinum quidem armis præponere regia utilitas est. Trans Svionas aliud mare, pigrum, ac prope immotum, quo cingi cludique terrarum orbem hinc fides: quòd extremus cadentis jam solis fulgor in ortus edurat, adèd clarus, ut sidera hebetet. Sonum insuper emergentis audiri, formasque deorum, & radios capitis aspici, persuasio adjicit. Illuc usque (& fama vera) tantum natura. Ergo jam dextro Svevici maris litore Æstiorum gentes alluuntur: quibus ritus habitusque Svevorum, lingua Britannicæ propior. Matrem deum venerantur. insigne superstitionis formas Aprorum gestant. id pro armis omniumque tutelâ securum deæ cultorem etiam inter hostes præstat. Rarus ferri, frequens sustium usus. Frumenta ceterosque fructus patientiùs quàm pro solitâ Germanorum inertia laborant. Sed & mare scrutantur, ac soli omnium succinum, quòd ipsi glessum vocant, inter vada atque in ipso litore legunt. Nec qua natura quæve ratio gignat, ut Barbaris, quæstum compertumve. diu quin etiam inter cetera ejectamenta maris jacebat, donec luxuria nostra dedit nomen. ipsi in nullo usu, rude legitur: informe perfertur, pretiumque mirantes accipiunt. Succum tamen arborum esse intelligas: quia terrena quadam atque etiam

* Scribo
mini-
strant.

* Lego,
si mer-
genti.

* omni-
malo.

volucris

volucra animalia plerumque interlucent; quæ implicata humore, mox dureſcente materia, clauduntur. Fecundiora igitur nemora lucosque, ſicut Orientis ſecretis, ubi thura balsamaq; ſudantur, ita occidentis inſulis terrisque ineſſe crediderim, quæ vicini ſolis radiis expreſſa atque liquentia in proximum mare labuntur, ac vi tempeſtatum in adverſa litora exundant. Si naturam ſuccini admoto igne tentes, in modum tedæ accenditur, alitque flammam pinguem & olentem: mox ut in picem refinamve lentefcit. Syonibus Sitonum gentes continuantur. Cetera ſimiles, uno differunt, quod femina dominatur: in tantum non modo à libertate, ſed etiam à ſervitute degenerant. hic Sprevia finis. Peucinatorum, Venedorumque, & Fennorum nationes Germanis an Sarmatis aſcribam dubito: quamquam Peucini, quos quidem Baſtarnas vocant, ſermone, cultu, ſede, ac domiciliis, ut Germani agunt. ſordes omnium ac corpor. procerum connubiis mixtis, nonnihil in Sarmatarum habitum ſadantur. Venedi multum ex moribus traxerunt. Nam quidquid inter Peucinos Fennosque ſylvarum ac montium erigitur, latrociniis pererrant. hi tamen inter Germanos potiùs referuntur, quia & domos figunt, & ſcuta geſtant, & pedum uſu ac pernicitate gaudent. quæ omnia diverſa Sarmatis ſunt, in paluſtro equoque viventibus. Fennis mira ſeritas, fœda paupertas, non arma, non equi, non penates: victui herba, veſtitui pelles, cubile humus. ſola in ſagittis ſpes, quas inopiâ ferri oſibus aſperant. Idemque venatus viros pariter ac feminas alit. Paſſim enim comitantur, partemque prædæ petunt. Nec aliud infantibus ſerarum imbriumq; ſuffugium, quàm ut in aliquo ramorum nexu contegantur. huc redeunt juvenes, hoc ſenum receptaculum. Id beatius arbitrantur, quàm ingemere agris, illaborare domibus, ſuas alienasque fortunas ſpe metuque verſare. Securi adverſus homines, ſecuri adverſus deos, rem difficillimam aſſecuti ſunt, ut illis ne voto quidem opus ſit. Cetera jam fabuloſa: Helluſios & Oxionas ora hominum vultusque, corpora atque artus ſerarum gerere. quod ego ut incompetum in medium relinquam.

dedit nomen, iſſis in nullo uſu. rude legitur, inſorme perfertur: pretiumque mirantes accipiunt. Succum tamen arborum eſſe intelligas: quia terrena quædam atque etiam volucra animalia plerumque interlucent; quæ implicata humore, mox dureſcente materia, clauduntur. ſecundiora igitur nemora lucosque, ſicut orientis ſecretis, ubi thura balsamaque ſudantur, ita occidentis inſulis terrisq; ineſſe crediderim; quæ, vicini ſolis radiis expreſſa, atque liquentia, in proximum mare labuntur, ac vi tempeſtatum in adverſa litora exundant. Si naturam ſuccini admoto igne tentes, in modum tedæ accenditur, alitque flammam pinguem, & olentem: mox, ut in picem refinamve, lentefcit. Peucinatorum, Venedorumque, ac Fennorum nationes Germanis an Sarmatis aſcribam, dubito. quamquam Peucini, quos quidem Baſtarnas vocant, ſermone, cultu, ſede, ac domiciliis, ut Germani agunt: ſordes omnium ac corpor. ceterum connubiis mixtis, nonnihil in Sarmatarum habitum fœdantur. Venedi multum ex moribus traxerunt. nam quidquid inter Peucinos Fennosque ſylvarum ac montium erigitur, latrociniis pererrant. hi tamen inter Germanos potiùs referuntur; quia & domos figunt, & ſcuta geſtant, & pedum uſu ac pernicitate gaudent: quæ omnia diverſa Sarmatis ſunt, in pluſtro equoque viventibus. Fennis mira ſeritas, fœda paupertas: non arma, non equi, non penates. victui herba, veſtitui pelles, cubile humus. ſola in ſagittis ſpes: quas, inopiâ ferri, oſibus aſperant. idemque venatus viros pariter ac feminas alit. paſſim enim comitantur, partemque prædæ petunt. nec aliud infantibus ſerarum imbriumq; ſuffugium, quàm ut in aliquo ramorum nexu contegantur. huc redeunt juvenes, hoc ſenum receptaculum. id beatius arbitrantur, quàm ingemere agris, illaborare domibus; ſuas alienasque fortunas ſpe metuque verſare. ſecuri adverſus homines, ſecuri adverſus deos, rem difficillimam aſſecuti ſunt, ut illis ne voto quidem opus ſit. Cetera jam fabuloſa; Helluſios & Oxionas ora hominum vultusque, corpora atque artus ſerarum gerere. quod ego, ut incompetum, in medium relinquam.